

Monory gegn Rúmeníu og Ungverjalandi

Dómur frá 5. apríl 2005

Mál nr. 71099/01

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi

8. gr. Réttur til friðhelgi einkalífs og fjölskyldu

13. gr. Réttur til raunhæfs úrræðis til að leita réttar síns

Haag-samningur um brottnám barna. Málsmeðferð innan hæfilegs tíma.

1. Málsatvik

Kærandi, György Monory, er ungverskur ríkisborgari, fæddur 1946 og býr í Ungverjalandi. Árið 1994 giftist hann C.M., sem hefur bæði ungverskan og rúmenskan ríkisborgararétt. Þann 16. febrúar 1994 fæddist þeim dóttirin V. Foreldrarir höfðu sameiginlega forsjá V samkvæmt ungverskum lögum og bjuggu í Ungverjalandi. Í desember 1998 heimsóttu kærandi og eiginkona hans fjölskyldu hennar í Rúmeníu. Kærandi sneri aftur til Ungverjalands, en C.M. varð eftir í Rúmeníu með V og lofaði að snúa aftur til Ungverjalands fyrir 30. janúar 1999.

C.M. sótti um skilnað frá kæranda 4. janúar 1999 fyrir dómstól í Rúmeníu og krafðist forsjár yfir V og framfærslueyris. Þann 17. janúar 1999 tilkynnti hún kæranda símleiðis að hún hefði ákveðið að búa framvegis í Rúmeníu, og myndi ekki leyfa kæranda að ferðast með V til Ungverjalands. Undirréttur í Rúmeníu ákvað 8. október 2003 að heimili V skyldi vera hjá C.M. Þar til niðurstaða væri fengin í skilnaðarmáli kæranda og dæmdi kæranda einnig til að greiða framfærslueyri með dóttur sinni. Ennfremur veitti undirrétturinn kæranda rétt til að heimsækja V. Þessi ákvörðun varð endanleg 19. febrúar 2004.

Í millitíðinni, eða 20. janúar 1999, hafði kærandi lagt fram kröfu um það við ungverska dómsmálaráðuneytið, að dóttir hans yrði flutt til Ungverjalands á grundvelli 3. gr. samnings um einkaréttarleg áhrif af brottnámi barna til flutnings milli landa sem gerður var í Haag 25. október 1980 (Haag-samningurinn). Hélt kærandi fram að V hefði verið fórnarlamb alþjóðlegs barnaráns og væri haldið ólöglega í Rúmeníu. Krafan var framsend rúmenska dómsmálaráðuneytinu sem hóf málsmeðferð fyrir hönd kæranda fyrir rúmenskum dómstólum. Þann 8. júní 1999 hafnaði undirréttur í Rúmeníu kröfu kæranda og taldi ekki hafa verið brotið gegn ákvæðum Haag-samningsins. Undirrétturinn taldi að hald barnsins í Ungverjalandi væri ekki ólöglegt þar sem kærandi hafði ekki haft fulla forsjá yfir V, og því ætti 3. gr. Haag-samningsins ekki við um aðstæður hans. Þann 2. febrúar 2000 hafnaði áfrýjunardómstóll í Rúmeníu kröfum kæranda. Áfrýjunardómstóllinn tók fram að samkvæmt ungverskum lögum færu kærandi og C.M. sameiginlega með réttindi sín sem foreldrar V. Dómstóllinn taldi V hafa aðlagast sínu nýja umhverfi, og því í samræmi við hagsmuni barnsins að það væri áfram hjá móður sinni.

Þann 28. apríl 1999 höfðaði kærandi skilnaðarmál gegn C.M fyrir dómstólum í Ungverjalandi og krafðist einnig fullrar forsjár yfir V. Þann 29. október 2003 var leyfi til lögskilnaðar veitt og C.M. dæmd forsjá yfir V. Var kæranda gert að greiða framfærslueyri með V.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólum

Kæran

Gegn Rúmeníu: Kærandi taldi rúmensk stjórnvöld og dómstóla hafa brugðist þeirri skyldu sinni að tryggja skjóta afhendingu dóttur sinnar, eftir að C.M. hélt henni eftir í Rúmeníu án samþykkis hans. Með þessu hefðu rúmensk stjórnvöld brugðist skyldu sinni til að tryggja réttindi hans sem foreldris V og rétt hans til friðhelgi fjölskyldulífs skv. 8. gr. MSE.

Kærandi taldi rúmensk stjórnvöld ekki hafa tryggt rétt hans til raunhæfs úrræðis til að leita réttar síns skv. 13. gr. MSE.

Gegn Ungverjalandi: Kærandi taldi málsmeðferð fyrir ungverskum dómstólum í skilnaðar- og forsjármáli sínu hafa tekið of langan tíma og með því hefði ungverska ríkið brotið gegn 1. mgr. 6. gr.

Niðurstaða

Um 8. gr. Dómstóllinn tók fram að samband kæranda við dóttur hans félli undir gildissvið 8. gr. sáttmálans. Réttur foreldris og barns til samvista væri grundvallarþáttur í fjölskyldulífi og þær jákvæðu skyldur sem 8. gr. kveður á um, feli einnig í sér skyldur ríkja til að tryggja endurfundi foreldris við barn sitt og að þau fái notið samvista. Dómstóllinn tók fram að neikvæðar og jákvæðar skyldur ríkja skv. 8. gr. væru ekki skýrt afmarkaðar. Í báðum tilfellum þyrfti að gæta meðalhófs og hefðu ríki svigrúm til mats hvað það varðaði. Þá hefði dómstóllinn áður túlkað þessar jákvæðu skyldur í samræmi við 7. gr. Haagsamningsins. Í greininni er fjallað um aðgerðir sem ríki skulu grípa til svo tryggja megi skjóta afhendingu barna. Í ljósi þess að bæði Rúmenía og Ungverjaland voru aðilar að Haagsamningnum þegar atvik málsins urðu, taldi dómstóllinn rétt að hafa hliðsjón af þessari sömu túlkun við mat á því hvort brotið hefði verið gegn 8. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn benti á að rúmenska dómsmálaráðuneytið hefði, sem móttökustjórnvald í skilningi Haagsamningsins, tekið við kröfu kæranda og hafið málsmeðferð fyrir hans hönd fyrir innlendum dómstólum. Af þessum aðgerðum taldi dómstóllinn ljóst að ráðuneytið hefði talið brott nám barnsins ólöglegt. Með því að hafna ekki kröfu kæranda strax, heldur hefja málsmeðferð fyrir hönd hans hefði móttökustjórnvaldið tekið að sér að virða þær skyldur sem á það falla samkvæmt ákvæðum Haagsamningsins.

Dómstóllinn féllst ekki á þau rök Rúmeníu að skyldur þess samkvæmt Haag-samningnum hefðu aðeins falið í sér að hefja málsmeðferð fyrir dómstólum fyrir hönd kæranda til afhendingar V. Þá féllst dómstóllinn ekki heldur á með Rúmeníu að 3. gr. Haag-samningsins ætti ekki við um aðstæður kæranda enda væri viðurkennt að mál milli hjóna ættu undir samninginn. Þessi skýring á 3. gr. Haagsamningsins ætti sér stoð í skýringargögnum við hann. Ennfremur hefðu evrópskir dómstólar túlkað samninginn þannig að hann ætti við áður en málsmeðferð hefðist á skilnaðarmáli og máli vegna forsjár.

Ungversk lög sem við áttu í málinu tryggðu foreldrunum sameiginlega forsjá og væri réttarstaða þeirra því sú sama hvað varðaði ákvörðunarvald yfir barninu. Samkvæmt ungverskum lögum bar C.M. að fá samþykki kæranda eða ungverskra stjórnvalda fyrir breytingu á dvalarstað V. Þetta gerði hún ekki. Það var ekki fyrr en 8. október 2003 að heimili V var formlega ákvarðað hjá C.M. í Rúmeníu.

Rúmensk stjórnvöld voru talin hafa brugðist skyldum sínum skv. 7. gr. Haagsamningsins með því að hafa ekki haft önnur afskipti af máli kæranda en þau að koma fram fyrir hans hönd og höfðu dómsmál fyrir innlendum dómstólum. Þeim hefði borið að hlutast til um framkvæmd allra þeirra aðgerða sem komið hefðu getað í veg fyrir frekari skaða á hagsmunum barnsins, eða annarra aðila málsins.

Rúmenskir dómstólar höfðu frá upphafi talið að 3. gr. Haag-samningsins ætti ekki við um aðstæður kæranda og þar af leiðandi var kærandi ekki talinn eiga rétt á því að barninu yrði skilað til hans. Dómstóllinn tók fram að þetta hefði verið mat rúmenskra dómstóla þrátt fyrir að barnið hefði verið tekin af heimili sínu í andstöðu við ákvæði ungverskra laga. Ennfremur hefði kærandi ekki haft árangur sem erfiði í tilraunum sínum til að lögætum aðstæðum barnsins yrði aftur komið á, þrátt fyrir að hann færi með sameiginlega forsjá barnsins með móður þess. Þá túlkun rúmenskra dómstóla að 3. gr. Haag-samningsins ætti ekki við um kærundur taldi Mannréttindadómstóllinn vera í andstöðu við orðalag ákvæðisins, skýringargögn við samninginn og framkvæmd sáttmálans. Með þessu var samningurinn sviptur þeirri skilvirkni sem hann á að hafa í för með sér og réttur kæranda skv. 8. gr. sáttmálans takmarkaður. Túlkun rúmenskra dómstóla á 3. gr. Haag-samningsins leiddi þannig til þess að brotið var gegn réttindum kæranda skv. 8. gr.

Þá tók dómstóllinn fram að við mat á því til hvaða aðgerða ríki eigi að grípa til að tryggja afhendingu barns, þurfi að líta til þess hve langan tíma þær kunna að taka. Í 11. gr. Haag-samningsins er sérstaklega kveðið á um sex vikna frest til töku ákvarðana um skil barna. Þrátt fyrir brýna þörf á skjótum aðgerðum vegna hagsmuna barnsins liðu meira en 12 mánuðir frá þeim degi sem kærandi lagði fram kröfu sína um skil barnsins, þar til endanleg ákvörðun lá fyrir. Engar ásættanlegar útskýringar höfðu komið fram af hálfu ríkisins vegna þessa.

Dómstóllinn minnti á að í málum eins og þessu væru hagsmunir barnsins mest um verðir. Það gæti því vel hafa verið réttmætt fyrir dómstóla að ákveða, átta mánuðum eftir að V var tekin frá Ungverjalandi, að barnið hefði aðlagast nýjum aðstæðum, og að það væri í samræmi við hagsmuni V að dvelja hjá móður sinni í Rúmeníu. Dómstóllinn þyrfti hins vegar að kanna hvort þessar breyttu aðstæður V væru til komnar vegna aðgerða eða aðgerðaleyfis ríkisins.

Með tilliti til þeirrar niðurstöðu að það hefði tekið rúmenska dómstóla óhóflega langan tíma að taka endanlega ákvörðun í máli kæranda, komst Mannréttindadómstóllinn að þeirri niðurstöðu að umrædd breyting á aðstæðum barnsins, sem ákvörðun rúmenskra dómstóla um heimili V byggðist á, hefði að miklu leyti verið til komin vegna seinangangs þarlendra stjórnvalda. Með þessu brugðust rúmensk stjórnvöld þeirri skyldu sinni að aðstoða kæranda á viðeigandi og skilvirkan hátt við að fá V afhenta sér. Komst dómstóllinn því einróma að þeirri niðurstöðu að Rúmenía hefði brotið gegn 8. gr. MSE.

Um 13. gr.: Með vísan til niðurstöðu sinnar um 8. gr. sáttmálans taldi dómstóllinn ekki nauðsynlegt að skera úr um hvort Rúmenía hefði einnig brotið gegn 13. gr.

Um 6. gr.: Dómstóllinn rakti að málsmeðferð skilnaðar- og forsjármáls kæranda fyrir dómstólum í Ungverjalandi hefði hafist 28. apríl 1999 og lokið 21. janúar 2004 og hefði því staðið í næstum 4 ár og 9 mánuði. Kærandi bar hins vegar sjálfur ábyrgð á töfum sem urðu frá 29. október 2003 þegar hann áfrýjaði málinu en dró síðar áfrýjun sína til baka.

Dómstóllinn tók fram að mat á hæfilegum tíma málsmeðferðar fari eftir aðstæðum mála, hversu flókið málið er, framkomu kæranda og viðeigandi stjórnvalda og þeim hagsmunum sem mál varðar. Sérstakt tillit þurfi að taka til síðastgreinda atriðisins í málum er varða deilur um forsjá barna. Með tilliti til fordæma hvað þetta varðaði, og þess að engar haldbærar skýringar höfðu komið fram af hálfu Ungverjalands á töfum málsins, komst dómstóllinn að þeirri niðurstöðu að lengd málsmeðferðarinnar hefði verið óhófleg og ekki í samræmi við kröfur 1. mgr. 6. gr. MSE. Var það því einróma niðurstaða dómstólsins að Ungverjaland hefði brotið gegn ákvæðinu.

Á grundvelli 41. gr. var rúmenska ríkinu gert að greiða kæranda 15.000 evrur í miskabætur, auk 500 evra í kostnað og útgjöld. Ungverska ríkinu var gert að greiða kæranda 3.000 evrur í miskabætur og 500 evrur í kostnað og útgjöld.